

A FELSŐTISZAI EFAG, AHOL AZ AKÁC TÖBB MINT TÁJMEGHATÁROZÓ

OSZTROGONÁ CZ JÁNOS

Nem törekedtem a teljességre és szándékom sem más, mint bemutatni környezetében és gazdálkodásában a Felsőtisza i Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságot. Nem vállalkozhatok arra, hogy e helyi történelem krónikása legyek, melyet a hozzáértők már megtettek igen nagy eredménnyel.

A Nyírség az ország második legnagyobb homokterülete, mintegy 523 200 hektár, amely Szabolcs-Szatmár megye jelentős területét foglalja el, de átnyúlnak szélbuckái jócskán Hajdú megyébe is.

Az átlagos tengerszint feletti magasság 130 m. A kiemelkedés hatására a környező folyók — közöttük elsősorban a Tisza — kénytelen volt a medrét magváltoztatva a Nyírséget megkerülni.

A geológiai képződmények közül legnagyobb kiterjedésű a homok, mely részben pannontengeri maradvány, részben az ősfolyók hordalékainak tekinthető. Ezt a homokot évezredekken keresztül formálta a szél és létrejöttek a nyírségi táj sajátos formakincsei: a szélbarázdák és a parabolabuckák. A nyugati oldalazó szelek szélesen elterülő enyhedőt építettek és a tetőrészen túl a szélárnyékos keleti oldalon meredek letörésű rövid lejtők alakultak ki.

A szél a leghatékonyabb felszínformáló erő, s a legnagyobb mértékben kiszárítja azt a homokfelszínt, amelyikbe a mag vagy csemete kerül.

Gyakoriak és erőteljesek a hőmérsékleti ingadozások. A fatenyészetekre nem azok a hőmérsékleti adatok a döntők, amelyek az átlagszámok törvényében szelídülnek kedvezővé, hanem azok a szélsőségek, amelyek meglehetősen gyakorisággal jelennek meg. A csapadék éves mennyisége 580—600 mm között ingadozik, a Nyírség ÉNY-i részén enyhén emelkedik. Ebből a mennyiségből a tenyészidőszakra 280—320 mm csapadéokra lehet számítani.

A nyírségi plató néhány méteres térszínti kiemelkedése következtében magas vízszint esetén a buckaközi laposok és a mélyfekvésű síkságok víz alá kerültek, tavaszi hóolvadás után az elöntések rendszeressé váltak, s mivel lefolyás alig volt, a víz sok helyen egész nyáron át megmaradt.

Széchenyi István a múlt században elvégeztette azt az első kapavágást, amely elindította a vízszabályozást. Elsőként a Tisza kanyarainak átvágásával kellett felgyorsítani az árvíz lefolyását. Ezt követte az Ecsedi-láp és sok-sok víztükör lecsapolása. 1960-ig 3200 km-t meghaladó csatornahálózat épült. Ezzel az ember megszüntette az egészségtelen, mocsárgözsös, maláriás éghajlatot, termőföldet nyert, ahol nagyszerű mezőgazdasági és gyömolcskertesze ti tevékenységet folytató. Elvesztette azonban az erdőt, melyet őshonos fafajgazdagságban felújítani már nem lehet.

GAZDÁLKODÁSI FELTÉTELEINK

A gazdaság Szabolcs-Szatmár és Hajdú-Bihar megyék 1 200 000 hetáros közgazdasági területén fekvő állami erdők kezelését látja el. A gazdaság összes területe 64,6 ezer hektár, ebből erdőterület 59,5 ezer hektár, amely az alföldi erdőkre jellemző módon szétszórtan helyezkedik el, kisebb-nagyobb erdőfoltok alakjában. A termelési tevékenység, a területek és erdőállományok, a teljesítmények nagy átlagban feleződnek a két megye között.

Az összes erdőterületnek csaknem 80⁰/₀-a a nyírségi tájhoz tartozik, és csak 20⁰/₀-os részarányt képvisel együttesen az úgynevezett Hajdúhát, a Szatmár-beregi síkság, valamint a Tisza hullámtere. Az élőfakészlet meghaladja az ötmillió m³-t, melyből évente mintegy 300 000 m³ véghasználati és kb. 90 000 m³ előhasználati bruttó fatömeget termelünk ki. A faállomány 33⁰/₀-a tölgy, 43⁰/₀-a akác, 10⁰/₀-a nyár, 7⁰/₀-a fenyő és 7⁰/₀-a egyéb lomb.

A fahasználati tevékenységünk az üzemtervi és a stratégiai tervben meghatározott feladatoknak megfelelően mindig aktualizált módon alakul. A VI. ötéves tervben elkészültek azok a szervezetfejlesztési célkitűzések, melyek területileg az optimális nagyságrendet és a lehető legkorszerűbb vezetési struktúrát tüzték ki feladatuk.

Gazdaságunknak 15 elszámoló egysége van; 8 erdészet, 3 fafeldolgozó üzem (tisza profillal), 1 parkerdészet, 1 erdészeti üzem és 2 szolgáltató jellegű műszaki erdészet. Az egyes termelőegységek szervezetének és irányítási rendszerének fejlesztése, önállóságuk fokozása, erdészeti igazgatósági, illetve üzemigazgatósági szervezetek kialakítása folyamatban van.

A komplex irányítási rendszeren belül fokozott jelentősége van a központi szervezet korszerűsítésének, amely a vállalati politika és stratégia irányelveivel megegyező módon az időszerű feladatokra orientál. Nagy figyelmet fordítunk a térségi erdőgazdálkodás körülményeinek előmozdítására is, ezért több együttműködési társulást szerveztünk az erdőgazdálkodást folytató állami és szövetkezeti szektorokkal.

Gazdaságunk a VI. ötéves terv főbb célkitűzéseit megközelítőleg teljesítette. Erőfeszítéseket tettünk, hogy az MSZMP XII. kongresszusa szellemében megfogalmazott népgazdasági elvárásoknak, mennyiségi feladatainknak eleget tegyünk és a tartamos erdőgazdálkodás követelményeit biztosítsuk, de a népgazdasági szabályozórendszer szinte minden évben bekövetkező változásai legsúlyosabban érintették eredménytervünk alakulását. Folyamatosan nőttek az elvonások, az adók, a hitelkamatok. Ilyen körülmények között a célkitűzésekben megfogalmazott fejlesztési programunk nem valósulhatott meg teljes egészében, még hitelek igénybevételével sem.

Az MSZMP XIII. kongresszusa, a működési területünkön megtartott pártértekezletek határozatai világos társadalom- és gazdaságpolitikai célkitűzéseket fogalmaztak meg, melyek gazdaságunkat is komoly feladatok elé állítják. A kedvezőbbnek ígérkező gazdálkodási viszonyok ellenére úgy kell szervezni erőnket a VII. ötéves terv végrehajtására, hogy feladataink nem lesznek könnyebbek az előző éveknél, sőt egyes területeken az eddig meghaladó teljesítményeket követelnek.

A VII. ÖTÉVES TERVÜNK IRÁNYELVEI, A GAZDÁLKODÁSUNK FŐBB CÉLKITŰZÉSEI

A vállalati tanács 1985. március 16-i megalakulásával tartalmilag és formailag is jelentősen megnőtt a gazdaság önállósága. A cékitűzések és elha-

tározások saját hatáskörben történő megfogalmazása azonban fokozottabb felelősséget és minden eddiginél jobb szervezettséget, fegyelmezett végrehajtást követel meg, melynek érdekében a következő rendező elveket vettük figyelembe.

A VII. ötéves terv legyen összhangban a népagdasági és társadalmilag elvárható alapellátási és fejlesztési igényekkel; fordítson fokozott figyelmet a kezelésünkre bizott nemzeti vagyonnal, az erdővel való racionális gazdálkodásra, az erdőalap dinamikusabb hasznosítására;

Gazdálkodásunk belső érdekeltiségi rendszerének folyamatos fejlesztése érdekében:

- eleget kell tenni az előállításra kerülő termékek fajlagos költségcsökkentése mellett a minőségi követelményeknek;
- fokozni kell a belföldi faellátás javítása mellett a gazdaságos exporttermelés növelését;
- jelentősen növelni kell a vágástéri és a fafeldolgozó üzemi fahulladékok hasznosítását az import kiváltó energiaracionalizálási programban való fokozottabb részvételen keresztül;
- a termék szerkezet összetétele kövesse a piaci kereslet-kínálat igényeit, ármechanizmusunk tükrözze ezen változásokat.
- Erőforrásaink takarékos felhasználását az általános fegyelem szigorítását alapkövetelménynek kell tekinteni;
- az anyagi ösztönzőrendszer kidolgozását és alkalmazását az eddiginél jobban kell a hatékony és termelékenyebb munka elismeréseként alkalmazni a bér- és jövedelempolitikai célkitűzések és a szabályozási rendszerrel összhangban.

A VII. ötéves tervidőszakban főbb célkitűzéseink:

A társadalom több irányú elvárása az erdők minőségi állapotának javítását, területük növelését és a tartamosság fenntartását indokolja. Növekvő teret kell biztosítani a nemesített fajták elterjesztésének, a korszerű természeti eljárások bevezetésének.

Az erdőtelepítés és fásítás volumenét a racionális földhasználat függvényében, a lehetőségek maximális kihasználásával növelnünk szükséges.

Az erdőgazdálkodásban a gépi technika fokozottabb térhódításával számolunk a korszerű természeti eljárásokban.

Előtérbe kerül a faanyaggal való gondosabb gazdálkodás, ami a kihozatal növelését eredményezi. A fafeldolgozásban a korszerűsítések elsősorban nem a mennyiségi növelést célozzák, hanem a minőség javítását, a korszerűbb termékek gyártását.

Súlyponti feladat a javítóbázisok korszerűsítése, a folyamatos termelés biztosítása.

A fagazdaság területén a szociális ellátást és a munkásképzés színvonalát folyamatosan emeljük, emellett azzal kell számolnunk, hogy a környezethez viszonyítva továbbra is hátrányos munkakörülmények mellett dolgoznak a munkásaink.

A munkaerő összetételének további romlását az alapképzés fokozásával és a továbbképzés bővítésével meg kívánjuk állítani.

Feladataink megoldásához elengedhetetlen a szakemberképzés és azok megbecsülése. Fontosnak tartjuk, hogy a termelési szférában, de a tudományos kutató-fejlesztő munkában is a szellemi tőke hasznosan kamatozzon és ezért szakembereink munkafeltételeinek állandó jobbítása hosszú távú célkitűzéseink homlokterében áll. Kapcsolatainkat erősítjük az Erdészeti és Faipari

Egyetemmel az ERTI-vel, s valamennyi, az ágazat eredményeit gazdagító intézménnyel.

Bízunk abban, hogy a legjelentősebb fafajunknak, az akácnak reneszánszát élhetjük és azt elősegíthetjük a legkedvezőbb természetési és felhasználási feltételek mellett. Számunkra — az objektív adottságon túl — az „AKÁC” táj-meghatározó jellegénél több, annyival több mint ahogyan ezt Váci Mihály írja:

„Ahova hullt, azt a világot
összemarkolja odalent,
s széthulló rögökből virágot,
értelmet és rendet teremt.”

A FELSŐTISZAI EFAG FAHASZNÁLATA ÉS FAFELDOLGOZÁSA

A Felsőtisza EFAG fahasználati és fafeldolgozási tevékenységének áttekintéséhez célszerű néhány adatot az országos számokhoz hasonlítva is megismerni:

- a termelhető 380—400 ezer m³ bruttó fatömeg az ötödik az EFAG-ok között,
- a 80—90 ezer m³ saját alapanyag-feldolgozás az első az EFAG-ok sorában,
- a 710 ezer mFt-os termelési értékkel a I—VII. között vagyunk,
- az ország összes akáccal borított állami erdőgazdasági területének 21,8%, akác fatömegének 24,2%-a területünkön van.

Az 1985. évben gazdaságon belül a használat és feldolgozás adja a:

- termelési érték 68%-át,
- az ágazati eredmény 80%-át.

Itt dolgozik a fizikai létszám 51%-a.

A két ágazat munkáját, fejlesztését szoros összefüggésben szervezzük és irányítjuk.

Fahasználat

Erdőtervi termelési lehetőségünk mintegy 400 000 m³ bruttó fatömeg évente. Vágásterületeink száma többéves viszonylatban: véghasználat 240—280 db, gyérités 500—600 db, tisztítás 530—650.

A hektáronkénti fatömeg: véghasználat 262 brt. m³/ha, gyérités 35 brt. m³/ha, tisztítás 12 brt. m³/ha.

Az ágazat termelési feladatait az alábbi technológiai rendszerben végzi:

- Hagyományos (tömelteti rövidfás) munkarendszer. Évi kb. 120 000 m³ vastagfa. Előhasználatok és kisebb egységek alacsony fatömegű véghasználati. Ezekben a helyeken továbbra is ez a technológia marad.
- Középső rakodói hosszúfás munkarendszer. Általános alkalmazás, 160 000 m³ vastagfa.
- Alsórakodói hosszúfás munkarendszer, 30 000 m³ vastagfa.
- Tervezett aprítéktermeléses munkarendszer.

A vastagfának 47—52%-a iparifa. Ezen belül a rönk 12—14%, a fűrészipari alapanyag 16—20%-ot képvisel több éves átlagban. Egységeink saját közelítő- és szállítóparkkal rendelkeznek. A műszaki javító háttérrel két műszaki erdészeti adja. Dolgozó létszám az ágazatban 600 fő. Egyre csökken és minőségében romlik.